

KORRUPSION AMALIYOT IJTIMOY-PSIXOLOGIK HODISA SIFATIDA MILLIY XAVFSIZLIKKA TAHDID

Sotvoldiyev Islomjon Furqatjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8433909>

Korrupsiyaning ijtimoiy-psixologik fenomeni sifatida milliy xavfsizlikka tahdid mamlakat barqarorligi va xavfsizligini, xususan, hukumatga yoki boshqa asosiy institutlarga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan yo'llarni anglatadi. Korrupsiya jazosizlik madaniyatini yaratishi mumkin. Bu asosiy institutlarga bo'lgan ishonchning buzilishiga olib kelishi mumkin va eng yomon hollarda jamiyatning xavfsizligiga tahdid solishi mumkin.

Korrupsiyani milliy xavfsizlikka tahdid sifatida bartaraf etish muammoga sabab bo'luvchi ham psixologik, ham ijtimoiy omillarni ko'zda tutishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Bunga odamlarga korrupsiyaning butun jamiyatga ta'sirini tushunishga yordam beradigan ta'lim va xabardorlikni oshirish dasturlari, shuningdek, yetakchi xatti-harakatlar va qaror qabul qilishni rag'batlantirishga yordam beradigan aralashuvlar kiradi.

Umuman olganda, milliy xavfsizlikka tahdidni korrupsiyaning ijtimoiy-psixologik fenomeni sifatida bartaraf etish mamlakat barqarorligi, xavfsizligi va barqarorligini ta'minlanishi uchun zarurdir. Shaffoflik va javobgarlikni ta'minlash, etika va ishbilarmonlik madaniyatini yaratish orqali korrupsiya ta'sirini kamaytirish, barcha fuqarolar uchun xavfsizroq kelajakni ta'minlash imkoni mavjud.

Korrupsiya turli yo'llar bilan o'zini namoyon qilishi mumkin, u asosiy institutlar yoki davlat organlariga ta'sir qilganda ayniqsa zarar keltirishi mumkin. Masalan, korrupsiya huquqni muhofaza qilish organlariga kirib borganda, adliya tizimiga ishonchning buzilishiga olib keladi va jazosizlik madaniyatini yaratadi, bunda jinoyatchilar ta'qiblersiz faoliyat yuritishda erkindirlar.

Xuddi shunday, korrupsiya iqtisodiy boshqaruv yoki milliy xavfsizlik uchun mas'ul bo'lgan davlat institutlariga, masalan, chegara nazorati yoki qurol sotishni nazorat qiluvchilarga ta'sir ko'rsatsa, bu mamlakat barqarorligi va xavfsizligiga tahdid soluvchi katta oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Boz ustiga, korrupsiyaning psixologik ta'siri katta ahamiyatga ega. Korrupsiya fuqarolar endi o'z hukumatiga ishonmaydigan yoki demokratik jarayonga ishonmaydigan shubha va e'tiborsizlik madaniyatini yaratishi mumkin. Bu esa siyosiy beqarorlik, ijtimoiy tartibsizliklar, ijtimoiy birdamlikning buzilishiga olib keladi.

Korrupsiyani milliy xavfsizlikka tahdid sifatida bartaraf etish ham ijtimoiy, ham psixologik aralashuvlarni o'z ichiga olgan ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Bunga odamlarga korrupsiyaning butun jamiyatga ta'sirini tushunishga yordam beradigan ta'lim va xabardorlikni oshirish dasturlari, shuningdek, etik xatti-harakatlar va qaror qabul qilishni alohida darajada targ'ib qiluvchi aralashuvlar kiradi.

Jumladan, ayrim davlatlarda korrupsiyaga qarshi kurash dasturlari amalga oshirilib, fuqarolarga korrupsiyaga qarshi amaliyotlarni tan olish va hisobot berish, hisobot berish uchun rag'batlantirishni o'rgatadi. Bundan tashqari, ayrim hokimliklar tomonidan korrupsiyaga botgan mansabdor shaxslarni tergov qilish va ularga tazyiq o'tkazish qudratiga ega mustaqil nazorat organlari tashkil etilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, korrupsiyaning ijtimoiy-psixologik fenomeni sifatida milliy xavfsizlikka tahdid dolzarb muammo bo'lib, dolzarb yondashuvni talab etadi. Shaffoflik, javobgarlik va yetakchi qaror qabul qilishni rag'batlantirish orqali korrupsiya ta'sirini kamaytirish, barcha fuqarolar uchun xavfsizroq kelajakni ta'minlash imkoni mavjud.

Keltirilgan ma'lumotlarga tayangan holda, korrupsiya asosiy institutlarni kamsitib, ijtimoiy xotirjamlikka sabab bo'la olishi bilan milliy xavfsizlikka jiddiy tahdidir, degan xulosaga kelish mumkin. Korrupsiya ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida davlat va demokratik jarayonlarga bo'lgan ishonchni yo'qqa chiqaradigan jazosizlik va shubha madaniyatini yuzaga keltirishi mumkin.

Ushbu tahdidni bartaraf etish uchun muammoga sabab bo'luvchi asosiy ijtimoiy-psixologik omillarni ko'zlovchi kompleks yondashuv talab etiladi. Bunga ta'lim dasturlari, korrupsiyaga qarshi choralar, etika va xolislik madaniyatini qo'llab-quvvatlash kiradi.

Umuman olganda, korrupsiyaga qarshi kurashish barqarorlik, xavfsizlik va ijtimoiy birdamlikni ta'minlash, mamlakat fuqarolarining o'z davlat va demokratik institutlariga ishonchini ta'minlash uchun zarurdir.

Tahlil etilgan nazariy manbalar shuni ko'rsatmoqdaki, Ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida korrupsiyaning milliy xavfsizlikka tahdidini o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari bir nechta asosiy prinsip va nazariyalarga asoslanadi.

Asosiy printsiplardan biri korrupsiya nafaqat iqtisodiy yoki huquqiy masala, balki murakkab ijtimoiy-psixologik hodisadir. Korrupsiyaga turli ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar, jumladan, ijtimoiy qadriyatlar, madaniy normalar va kognitiv tarafkashliklar ta'sir ko'rsatishadi.

Bundan tashqari, korrupsiya milliy xavfsizlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi, chunki u qonun ustuvorligiga putur etkazishi, davlat muassasalarini zaiflashtirishi, xalq ishonchini yo'qotishi va ijtimoiy tartibsizliklarni yanada kuchaytirishi mumkin. Shuningdek, korrupsiya uyushgan jinoyatchilik, transmilliy terrorizm va milliy xavfsizlikka tahdid soluvchi boshqa turdagi noqonuniy faoliyatni osonlashtirishi mumkin.

Ijtimoiy o'quv nazariyasi, ijtimoiy o'zlikni anglash nazariyasi, ijtimoiy almashinuv nazariyasi kabi nazariyalar korrupsiyani asoslovchi ijtimoiy-psixologik mexanizmlarni tushunish uchun shart-sharoit yaratib beradi. Ushbu nazariyalar shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga ijtimoiy normalar, guruh o'ziga xosligi, hokimiyat dinamikasi, buzg'unchi xatti-harakatlar bilan shug'ullanishning sezilgan foyda va xarajatlari kabi omillar ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Buzg'unchi xatti-harakatlarda motivatsiya, qaror qabul qilish, kognitiv tarafkashlik kabi psixologik omillar ham jiddiy rol o'ynaydi. Masalan, mavjudligi heuristik tarafkashlik shaxslarni korrupsiyaning keng tarqalganligini haddan tashqari yuqori baholashga va uni yanada maqbul xatti-harakat deb hisoblashga olib keladi.

Umuman olganda, korrupsiyaning ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida milliy xavfsizlikka tahdidini o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy va psixologik omillarni o'zida mujassamlashtirgan ko'p tarmoqli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Bunday yondashuv korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish hamda milliy xavfsizlikni ta'minlashning samarali strategiyalarini aniqlashga yordam beradi.

References:

1. Бурханов А., Маманов С. Коррупцияга қарши ички назорат (комплаенс) тизимини жорий этиш бўйича қўлланма. – Тошкент: Baktria press, 2021 – 60 б.
2. Зуфаров Р.А., Ахраров Б.Ж., Мирзаев У.М. Коррупция. Қонун. Жавобгарлик. Монография // Масъул муҳаррир: ю.ф.д., проф. М.Х.Рустамбаев. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2011. – Б. 11.
3. Рустамовна А.А. //СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА СЕМЕЙНОЕ ОКРУЖЕНИЕ В ПАТРИОТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ БУДУЩИХ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ// Зона конференций. – 2022. – С. 43-45.
4. Ganieva, K.A. (2022). PSYCHOPHYSIOLOGY OF ADDICTION OF NERVOUS PROCESSES AND RAPIDITY OF RECYCLING OF INFORMATION IN YOUTH. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(12), 607-613.
5. Ахматхоновна, Ғ.Х. (2022). ШАХС ЎЗ-ЎЗИНИ АНГЛАШНИНГ ИЖТИМОИЙ ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАРИ. INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL, 3(5), 89-95.
6. Ostanakulov Alijon Dadajon ugli, Gulnora Ergasheva //THE STATE OF STUDYING THE PROBLEM OF DESTRUCTIVE BEHAVIOR IN ADOLESCENCE// Gospodarka i Innowacje. 33 (2023). 159-163.
7. Ostanakulov Alijon Dadajon ugli, Tojimatova Gavharoy Gulomjonovna //SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE ORIGIN OF DESTRUCTIVE BEHAVIORIN ADOLESCENTS// Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. Volume-10| Issue-12| 2022. 215-222 pages.
8. Ostanakulov Alijon Dadajon Ugli //THE HISTORY AND ROLE OF ISLAM AND PSYCHOLOGY IN THE EDUCATION SYSTEM IN CENTRAL ASIA// ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. Volume 2, Issue 4. April, 2021. 279-277 pages.
9. Ostanakulov Alijon //SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF SUICIDAL BEHAVIOR IN ADOLESCENCE// INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023: a collection scientific works of the International scientific conference. 27 th May, 2023. Chelyabinsk, Russia: "CESS", 2023. Part 19. 114-120 pages.
10. Ostanakulov Alijon. (2023). STUDY OF SUICIDAL CASES IN THE PERIOD OF ADOLESCENCE IN FOREIGN COUNTRIES. Scientific Impulse, 1(10), 636-641.
11. R.Nuriddinov, D.Мо'minov, & A.Ostanaqulov. (2023). BO'LAJAK PEDAGOGLAR RUHIY SALOMATLIGINI TAMINLASHNING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK OMILLARI. Scientific Impulse, 1(10), 612-617.
12. D.Мо'minov, R.Nuriddinov, & A.Ostanaqulov. (2023). BADIY ASARLARDA PSIXOLOGIK MANIPULYATSIYANING O'RNI VA AHAMIYATI (LEV TOLSTOYNING "TIRILISH" ASARI MISOLIDA). Scientific Impulse, 1(10), 618-624.
13. Ostanakulov Alijon Dadajon Ugli //THE HISTORY AND ROLE OF ISLAM AND PSYCHOLOGY IN THE EDUCATION SYSTEM IN CENTRAL ASIA// ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. Volume 2, Issue 4. April, 2021. 279-277 pages.
14. G'Aniyeva, X.A., & Qambarova, M.A. Q. (2023). INTELLEKTUAL SALOHİYATLI

- YOSHLARNI TARBIYALASHDA O 'QITUVCHI IJTIMOY INTELLEKTINING AHAMIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(3), 449-454.
15. Yuldasheva, M.B., Toshboltaeva, N., Pulatova, G.M., Mamajonova, S.K., & Karimjanova, Y.U. (2021). Semantic Analysis of Feeling Loneliness among Students. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 14552-14558.
 16. Пулатова, Г. (2021). Theoretical analysis of the study of the phenomenon of bilingualism. *Общество и инновации*, 2(6/S), 200-204.
 17. Pulatova, G.M. (2020). WAYS TO INFLUENCE THE CHILD'S PSYCHE THROUGH FAIRY-TALE THERAPY. In *Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества* (pp. 368-371).
 18. Pulatova, G., & Muhammadjonov, J. (2023). 5-6 YOSHLI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA ERTAK VA MAQOLLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(5 Part 3), 48-58.
 19. Gulnoza, P., & Nodira, T. (2022). Conflict logical Competence of the Teacher as A Condition for Positive Interaction in the Educational Environment. *Eurasian Journal of Research, Development and Innovation*, 14, 14-17.
 20. Nodira, T., Shoxista, M., Gulnoza, P., Yoqutkhon, K., & Mohinur, D. (2022). Exploring the development of creative thinking in small school students. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 14(02), 5701-5707.
 21. Пулатова, Г. (2021). Билингвизми комплекс ўрганишдаги ёндашувлар. *Общество и инновации*, 2(4/S), 769-775.
 22. Pulatova, G., & Mamajonova, S. (2020, December). DEVELOPING CHILDREN'S SPEECH IN A FOREIGN LANGUAGE THEORETICAL ANALYSIS. In *Конференции*.
 23. Ro'zimatjon, A., & Gulnoza, P. (2022). SHAXSNING SHAKLLANISHIDA STRESS MUAMMOSI VA TURLARI. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 5(2), 134-137.
 24. Murodilovna, P.G. (2022). AGE CHARACTERISTICS OF SPEECH AND COMMUNICATION. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 520-523.
 25. Пулатова, Г. (2021). Теоретический анализ изучения феномена билингвизма. *Общество и инновации*, 2(6/S), 200-204.
 26. Pulatova, G., & Muhammadjonov, J. (2023). 5-6 YOSHLI MAKTABGACHA YOSHDAG'I BOLALARNING NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA ERTAK VA MAQOLLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(5 Part 3), 48-58.
 27. Пулатова, Гулноза //Theoretical analysis of the study of the phenomenon of bilingualism// *Общество и инновации* 2.6/S (2021): 200-204.
 28. Pulatova, G.M. //WAYS TO INFLUENCE THE CHILD'S PSYCHE THROUGH FAIRY-TALE THERAPY// *Психологическое здоровье населения как важный фактор обеспечения процветания общества*. 2020.
 29. Pulatova Gulnoza, Toshboltaeva Nodira, //Conflict logical Competence of the Teacher as A Condition for Positive Interaction// *Eurasian Journal of Research, Development and Innovation*. Volume 14| November, 2022. 14-17 pages.

30. J.Zaynobiddinov. (2023). OILADA FARZAND TARBIYASIDA SOLISHTIRUVLARNING FARZANDLARGA PSIXOLOGIK TA'SIRI. Scientific Impulse, 1(11), 696-702.
31. Zaynobiddinov, S.Z., Mamatokhunov, Y.A., & Rakhmatulina, R. (2019). METHODOLOGY OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL AND METHODICAL ACTIVITIES OF PUPILS IN THE PROCESS OF FORMATION OF THEIR INDEPENDENCE AT PHYSICS LESSONS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(1).
32. Ж.Зайнобидинов //IDENTIFICATION AND IMITATION ARE THE QUALITY OF MOTIVATION FOR CAREER CHOICE OF TEENAGERS// American Journal of Interdisciplinary Research and Development. Volume 17, June, 2023. 99-101.
33. Zaynobiddinov Jamoldin. (2023). THE ORIGIN OF STUDENTS WHO DO NOT LEARN AT SCHOOL DEPENDS ON SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS. Uzbek Scholar Journal, 13, 54-59.
34. Zaynobiddinov Jaloldin. (2022). STUDY OF NON-ASSIMILATING STUDENTS IN PSYCHOLOGICAL SOURCES IN FOREIGN LITERATURE Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(12), 1680-1685.
35. ЗАЙНОБИДДИНОВ ЖАЛОЛИДДИН //ИДЕНТИФИКАЦИЯ КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ// ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ. Екатеринбург, 19 марта, 2021 года. 305-311 стр.
36. Зайнобиддинов, Ж. (2021). ИДЕНТИФИКАЦИЯ КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ. In ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ (pp. 305-311).
37. Ganieva, K. Iqboljon O'g'li, T.J (2022). Social psychological characteristics of the dysfunctional family. Academicia Globe: Inderscience Research, 3(7), 71-75.
38. Axmatxonovna, G.A. X., & Iqboljon o'g'li, T.J. (2022). TALABA YOSHLARNING OILADA FARZAND TARBIYASI HAQIDAGI ZAMONAVIY TUSHUNCHALARINING PSIXOLOGIK TAHLILI. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(12), 600-606.